

A Szerzői Jogi Szakértő Testület szakértői véleménye

Tárgy: Szabad felhasználás lehetősége műsorrészletek felhasználása esetén

Ügyszám: SzJSzT-05/20

A megkereső által feltett kérdés:

A rendelkezésre álló adatok alapján a felhasznált filmrészletek tartozhatnak-e szabad felhasználás körébe?

Az eljáró tanács válasza

Társaság jogosulti minőségére vonatkozó megállapítások

Az eljáró tanács előjáróban jelzi, hogy a szakvélemény elkészítése során nem tette vizsgálat tárgyává (mivel erre a rendelkezésre álló adatok alapján nem is volt lehetőség) a Társaság jogtulajdonosi minőségét a büntető feljelentésben és a büntető feljelentés kiegészítésben felsorolt filmrészletek (pontosabban és a továbbiakban: 'műsorrészletek') vonatkozásában.

A feljelentésben kifogásolt műsorrészletek többsége nem áll szerzői jogi védelem alatt, azonban mindegyik átvett műsorrészlet esetén megállapítható az Szjt. szerinti szomszédos jogi védelem. Bár a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: 'Szjt.') a szerzői és szomszédos jogokat eltérő logika mentén szabályozza (a törvény a szerzők számára abszolút, kizárólagos és teljes felhasználási jogként értendő jogokat biztosít, míg a rádió- és televízió-szervezeteket a többi szomszédos jogi jogosulttal egyezően csupán az Szjt-ben tételesen felsorolt jogok illetik meg) jelen ügyben ez nem teszi szükségessé a Társaság kettős jogosulti szerepének vizsgálatát. Azok a felhasználási módok ugyanis, amelyekkel a Zrt. élt a kérdéses ügyben, a szerzői jogok vonatkozásában a fenti szabályozási logika mentén mindenképpen védelemben részesülnek, míg a rádió- és televízió-szervezetek esetében az Szjt. 80. § (1) bek. c) és d) pontok biztosítja azt a jogosult számára.

Figyelemmel továbbá arra, hogy a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény 83. § (2) bekezdéséből következően a szabad felhasználás szabályai mind a szerzők, mind a szomszédos jogi jogosultak esetében alkalmazandóak, az eljáró tanács e két jogosulti minőség szétválasztása nélkül tudta megtenni megállapításait.

A szabad felhasználás vizsgálat alá vont esetei

A jogosultak felhasználási jogai alóli kivételt jelentő, ún. szabad felhasználás szabályait az Szjt. IV. fejezete szabályozza. E fejezet nevesítve tartalmazza mindazon eseteket, amelyek lehetővé teszik a felhasználók számára, hogy más alkotását vagy szomszédos jogi teljesítményét engedélykérés nélkül felhasználhassák. Tekintettel arra, milyen módokon használta fel a Zrt. a kérdéses műsorrészleteket, valamint arra, hogy a szabad felhasználásra vonatkozó rendelkezéseket nem lehet kiterjesztően értelmezni (Szjt. 33. § (3) bek.), továbbá arra is, hogy az egyes szabad felhasználási esetek csak bizonyos, jelen ügyben nem érintett felhasználási módokat (pld. nyilvános előadás, magáncélú másolás) vagy felhasználói köröket (pld. könyvtárak, fogyatékossgal élő személyek) érintően alkalmazhatóak, az eljáró tanács a jelen

ügyben egyáltalán számba jöhető szabad felhasználási esetek számát háromra csökkentette és ezeket vette részletesebb vizsgálat alá. Ezek a szabad felhasználási esetek a következők:

- az idézés (Szjt. 34. § (1) bek. – az átvétel, mint a 34. § (2) bekezdésében szabályozott szabad felhasználási kivétel az iskolai oktatási és tudományos kutatási cél, mint alkalmazhatósági feltétel hiánya miatt egyértelműen nem alkalmazható)
- az időszerű cikkek, műsorok szabad felhasználására vonatkozó kivétel (Szjt. 36. § (2) bek.)
- a napi eseményekről való tájékoztatást megkönnyítő szabad felhasználási kivétel (Szjt. 37. §)

Az időszerű cikkek, műsorok szabad felhasználására vonatkozó (Szjt. 36. § (2) bek.) és a napi eseményekről való tájékoztatást megkönnyítő szabad felhasználási kivétel (Szjt. 37. §) alkalmazhatóságának vizsgálata.

Az időszerű cikkek, műsorok szabad felhasználására vonatkozó kivétel (Szjt. 36. § (2) bek.) és a napi eseményekről való tájékoztatást megkönnyítő szabad felhasználási kivétel (Szjt. 37. §) esetében az eljáró tanács külön vizsgálta a tartalmilag összetartozó 'Videó1' és 'Videó2', valamint a 'Videó3' videókban történő felhasználást.

Videó1 és Videó2 esetében az eljáró tanács véleménye az, hogy ezek esetében a rendelkezésre álló információk alapján az Szjt. 36. § (2) bekezdése és 37. §-a szerinti szabad felhasználási kivételek alkalmazhatósága nem állapítható meg: a videók anyagából ugyanis önmagában nem derül ki, kapcsolódnak-e ezek olyan, a videók elkészülte időpontjában kifejezetten aktuálisnak tekinthető eseményekhez, amelyek miatt az engedélykérés elmaradása indokolt lehetett.

E két szabad felhasználási kivétel közös jogalkotói indoka elsősorban a sajtó munkájának megkönnyítése, vagyis hogy az engedélykérési folyamat végigfutásának időtartama ne jelentse akadályát a közönség gyors tájékoztatásának. Jelen ügyben azonban az eljáró tanács rendelkezésére álló információ nem támasztja alá, volt-e olyan aktuális esemény, amely e kritérium alkalmazását indokolta. Videó1 és Videó2 tartalma szerint önmagában ugyanis nem kívánt gyors tájékoztatást nyújtani, inkább a médiatörténet ezen időszakát – annak egyes aspektusainak kiemelésével – átfogóan bemutató, újságírói kommentárokkal ellátott elemzésére vállalkozik.

Videó3 különálló vizsgálatát e körben az tette szükségessé, hogy annak esetében sokkal szorosabb az elkészítésekor időszerű eseményekkel való kapcsolat, mint Videó1 és Videó2 esetében. A Videó3 témáját képező hír először 2019. május 17-én látott (a külföldi sajtóban) nyilvánosságot¹, míg Videó3 az interneten fellelhető információk szerint 2019. májusában került fel a Zrt. által üzemeltetett YouTube portálra (a büntető feljelentés szerint az Társaság a feltöltést követő 3. napon szerzett tudomást Videó3 publikálásáról). Ez a videó ugyan egy addigra már közismert hírrel foglalkozott, azonban annak olyan összefüggéseit tárta fel, ami szintén tájékoztatásnak tekinthető.

Az idézés (Szjt. 34. § (1) bek.), mint szabad felhasználási kivétel alkalmazhatóságának vizsgálata

¹ <https://index.hu/aktak/heinz-christian-strache-ausztria-fpo-szabadsagpart-sebastian-kurz-ibiza-rejtett-kamera-botrany-kormanyvalsag/>

Az előbb említett két szabad felhasználási esethez képest részletesebb vizsgálatot igényel jelen ügyben az idézés, mint szabad felhasználási kivétel alkalmazhatósága.

Az idézés szabályainak alkalmazhatóságához – a többi szabad felhasználási esethez hasonlóan – kétszintű kritériumrendszernek kell megfelelni: egyrészt a szabad felhasználásokra vonatkozó általános szabályoknak (Szjt. 33. § (1)-(3) bek.), másrészt az idézésre, mint nevesített szabad felhasználási esetre vonatkozó speciális szabályoknak (Szjt. 34. § (1) bek.). Az idézés, mint szabad felhasználási hivatkozás alkalmazását számos esetben nehezíti (és ezért igényel ez az eset mindig részletes vizsgálatot), hogy ezeknek a szabályoknak egyenként és összességében is meg kell felelni a mű idézetkénti felhasználása során.

Az alábbiakban az eljáró tanács az idézésre vonatkozó egyes speciális szabályokon keresztül elemzi, hogy a jelen szakvélemény tárgyát képező műsor részletek felhasználása ezen szabályoknak megfelel-e.

- Idézni sosem teljes művet, csak műrészletet lehet.
 - o Az eljáró tanács megállapította, hogy ennek a szabálynak valamennyi műsor részlet valamennyi videóban történő felhasználása megfelel.
- Az idézéshez szükséges, hogy az átvevő mű maga is önálló, egyéni-eredeti alkotás legyen.
 - o Az eljáró tanács álláspontja szerint mindhárom videó megfelel e feltételnek, mivel azok mindegyike önálló szerzői alkotásnak minősül (saját gondolat kifejtést, önálló szerkesztői munkát tartalmaznak).
- Az idézésnek célhoz kötöttnak kell lennie.
 - o Az ún. idézési cél az, amely tartalmi kapcsolatot teremt az idézet és az idéző mű között, ezért annak megléte vagy hiánya az idézések megítélése szempontjából a legfontosabb feltételnek tekinthető. Az idézési cél meglétének megítélését az teszi különösen nehezzé, hogy valamilyen kapcsolat értelemszerűen mindig fennáll az idézet és az idéző mű között (ellenkező esetben az átvevő az idézni kívánt részt nyilvánvalóan nem is használná fel, hiszen erre nem lenne oka), azonban ez önmagában még nem elegendő ahhoz, hogy teljes bizonyossággal megállapítható legyen: az átvétel az idézés céljának megfelel. Ez a kapcsolat ugyanis sokféle lehet: lehetséges, hogy az átvevő mű szerzője saját mondanivalójának alátámasztására, annak igazolásául, vagy éppen ellenkezőleg, kritikai érveléssel vesz át műrészletet. Ugyancsak jogszerű idézési célnak minősül, ha az átvevő saját tartalmának magyarázatoként használja az átvett műrészletet vagy éppen az átvett részlethez fűz magyarázatokat. Az idézési cél ugyanakkor már nem teljesül abban az esetben, ha az átvevő mű és az átvett műrészlet közötti gondolat kapcsolat annyira távoli, hogy az átvett mű inkább tekinthető illusztrációnak, mint ténylegesen az idéző művet „szolgáló”, de ahhoz képest egyértelműen kiegészítő szerepet játszó részletnek. Ugyancsak nem felel meg a műrészlet átvétele az idézési cél kritériumának, ha annak célja az átvevő mű stílusának erősítése vagy eladhatóságának (fogyasztói, felhasználási értékének) fokozása. Ebben az esetben ugyanis az idézett mű jogosultjának a felhasználáshoz fűződő érdeke már nem hagyható figyelmen kívül.²
 - o Az eljáró tanács álláspontja szerint konkrét ügyben Videó1 és Videó2-nél az átvett részek nagyszámban az eladhatóságot és nem a saját mondanivaló más forrással történő alátámasztását szolgálják. Videó1 esetében egyik kifogásolt

² Id. SzJSzT 2011/8

műsorrészlet esetében sem áll meg az idézési cél. Videó2 esetében a 41 kifogásolt részből 17 esetében az idézési cél megállapítható, míg 24 műsorrészlet átvétele nem felel meg az idézésre vonatkozó jogszabályi előírásoknak (ezek az 1, 2, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 15, 16, 18, 22, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 36, 37, 38, 39 és 41. számú átvételek). Ezzel szemben Videó3 esetében mind a négy, a feljelentés kiegészítésben megjelölt részlet felhasználása megfelel a célhoz kötöttség követelményének.

- Az idézés terjedelmének az átvevő mű jellegéhez és az idézéssel elérni kívánt célhoz kell igazodnia.
 - o Bár a videókban átvett egyes műrészletek terjedelme egyenként egyik esetben sem jelentős, az eljáró tanács szerint Videó2 esetében az átvett műsorrészletek összességében Videó2 terjedelméhez képest jelentős hossza önmagában kérdésessé teszi, valóban csak Videó2 készítőinek saját gondolatai alátámasztására vagy Videó2 esztétikai értékének növelése céljából használtak-e fel ilyen jelentős mennyiségű műsorrészletet (ez kapcsolódik az előző ponthoz is).
- Az idézésnek az eredeti műhöz híven kell történnie.
 - o A videókban felhasznált műsorrészletek túlnyomó többsége nem változtatás nélkül került felhasználásra: az esetek többségében csupán a műsorrészletek képanyaga került a videókba, amelyhez a videó narrátora új szöveget használt. Alapvető kérdés, hogy a változtatás megőrizte-e az átvett audiovizuális anyag eredeti tartalmát. Videó1 és Videó2 esetében nem mindig állapítható meg, van-e tartalmi összefüggés a narráció és az az alatt látható képi anyag között. Videó3 esetében a képanyag és az azt kísérő narráció közötti tartalmi összefüggés fennáll.
- Az idézés során a forrást/szerzőt meg kell jelölni.
 - o A videókban felhasznált műsorrészletek esetében ez a megjelölés Videó1 és Videó2 esetében több helyen is hiányzik, így ennek a feltételnek a felhasználás nem minden esetben felel meg. Megemlítendő itt, hogy bár a forrás feltüntetésének minden esetben a felhasználáshoz kell igazodnia, ez még a videókban felhasznált rövid terjedelmű művek esetében sem eredményezheti azt, hogy elegendő lenne a videó végén felsorolni, honnan vett át anyagokat a videó készítője. A forrásra vonatkozó rövid megjelölésnek minden egyes felhasznált műsorrészletnél szerepelnie kellene.

A szabad felhasználás általános szabályainak való megfelelés

Az idézésre vonatkozó speciális szabályoknak való megfelelésen túlmenően az idézeteknek a szabad felhasználásokra vonatkozó általános szabályoknak is meg kell felelniük.

Ilyen kritérium, hogy idézni csak már nyilvánosságra hozott művet lehet. Míg a videókban felhasznált műsorrészletek túlnyomó többsége e kritériumnak megfelel, az eljáró tanács jelzi, hogy Videó2-nek a büntető feljelentésben 37. számmal jelölt műsorrészleténél valószínűsíthető, hogy ezt a felvételt a jogosult korábban nem hozta nyilvánosságra (erre utal a büntető feljelentésben a „kiszivárgott muszter”, valamint Videó2-ben a „kiszivárgott Társaságnyersanyag” jelzés).

Összegzés:

A megkereső által feltett konkrét kérdésre tehát jelen ügyben az eljáró tanács azt a választ adja, hogy a Videó1-ben felhasznált, a feljelentésben kifogásolt két műsorrészlet átvétele az idézés

törvényi feltételeinek nem felel meg, a Videó2 esetében a feljelentésben kifogásolt 41 átvett műsorrészlet közül 24 részlet átvétele nem felel meg az idézés törvényi feltételeinek, míg a Videó3 esetében mind a négy átvett műsorrészlet felhasználása a szabad felhasználás feltételeinek megfelel. Videó1 és Videó2 esetében az eljáró tanács a rendelkezésre álló anyagok alapján nem tudta megállapítani, hogy az Szjt. 37. §-a szerinti felhasználási kivétel kritériumai fennállnak-e, mivel a filmekben magukban nem jelenik meg konkrét utalás időszerű, napi eseményekre. Ennek megállapítására az SzJSzT feladatköre a 156/1999. (XI.3.) Korm. rendelet 8. § (1) bekezdése értelmében nem terjed ki.

Budapest, 2020. június 29.

dr. Sár Csaba
a tanács elnöke

dr. Gondol Daniella
a tanács előadó tagja

dr. Duló Károly
a tanács szavazó tagja